

ПРЕГЛЕД / ОБЗОРИ И РЕЦЕНЗИИ / SURVEY AND BOOK REVIEWS

Анна-Мария Тотоманова (София, България)

БИСЕРКА ПЕНКОВА САМО НА 60 ГОДИНИ

Да пишеш за юбилей е трудно, да пишеш за юбилей на човек от твоето поколение е изключително отговорно. При това не става дума за приятел от детинство или колега от университета, а за човек, с когото съдбата те е срещнала едва напоследък, в годините на общата ви зрелост. И, разбира се, такъв приятел е много ценен, което прави задачата да напишеш нещо смислено за 60-ия му рожден ден направо непосилна.

Няма съмнение, че Бисерка Пенкова, чийто юбилей отбелязваме през настоящата 2015 г., е силна и целеустремена личност. Целият ѝ житейски и професионален път от Ямболската математическа гимназия, през Художествената академия, която завършва през 1979 г., и Института за изкуствознание, където пише докторската си дисертация „Стенописната украса на манастирските трапезарии в България (Функция и иконографска програма)“, специализациите в Германия и Австрия подготвят днешното ѝ битие на един от най-добрите познавачи на средновековната българска живопис и култура. Статии-

те и студиите на Б. Пенкова, публикувани в реномирани наши и чужди издания, са огледало на нейния търсец, но и възискателен изследователски дух, който непрестанно се стреми към нови висоти и предизвикателства, без да подминава в същото време и най-дребните детайли на изследваната проблематика. Не познавам друг човек, който е способен с часове да говори за червенте обувки на севастократорица Десислава и да се рови в продължение на месеци, за да открие откъде е била взета тъканта на одеждата ѝ с която тя е избразена на фреската в Боянската църква. Тя продължава да снима надписите на свитъците на светците в Боянската църква и да се опитва да ги дешифрира, макар понякога от тях да са запазени само няколко букви. Патосът ѝ е заразителен, защото понякога успява да въввлече и мене, а и други колеги в това предприятие, за което, разбира се, сме ѝ много благодарни. Въобще Боянската църква е голямата и постоянна изследователска страст на Б. Пенкова поне откакто се познаваме. Затова не е случайно, че на фреските в този храм са пос-

ветени и едни от най-важните ѝ публикации (статии за Боянската църква са общо 17 на брой), както и редактираният от нея и прекрасно оформен сборник „Боянската църква между Изтока и Запада в изкуството на християнска Европа“ (София, 2011), събрал докладите от международната конференция, посветена на 750-ата годишнина от обновяването на църквата от севастократор Калоян и на 30-ата година от включването ѝ в Листата на световното културно наследство на ЮНЕСКО. Няма нужда да споменавам, че Б. Пенкова беше и главният идеолог и организатор на тази конференция. Пиететът на изследователката към този важен за българската културна история паметник личи и в изданията от нея настолен календар на Института по изкуствознание за 2010 г. със стенописи от Боянската църква, който впечатли всички с изключителния вкус на своя създател и оригиналното си оформление. Когато го получих като личен дар заедно със сборника, си казах: „Ето така трябва да се говори за България – скромно и с финес“.

Б. Пенкова е човек, който щедро раздава своята енергия и талант в името на науката и определено притежава дарбата да организира своите колеги, студенти и докторанти. Вече цяло десетилетие тя е несменяемият организатор и на ежегодните студентски и докторантски конференции в Националната художествена академия, които придобиват плът в поредицата сборници: „Начало. Студентска научна сесия-конкурс по изкуствознание“ (от 2005–) и „Проблеми на изящните и приложни изкуства. Докторантски конференции. Сборник доклади“ (от 2007–). И разбира се, те излизат след нейната веща редакторска намеса.

От 2007 г. Б. Пенкова е и главен редактор на издаваното от Института за изследване на изкуствата списание „Проблеми на изкуството“, което беше

и остава единственото българско академично научно списание в областта на изобразителните изкуства, театъра и екранните изкуства. В своята редакторска практика тя успява да намери баланса между традицията и новаторството, като отдаде дължимото както на младите изследователи, така и на своите учители и предшественици. Същевременно изискванията към публикуваните текстове и към значимостта на проблематиката, представена в списанието, непрекъснато нарастват. През годините тя успя да събере малък и сплотен екип от сътрудници и съмишленици, които ѝ помагат в списването и подготовката на това важно за българското изкуствознание и българската наука списание.

Забележителни са признателността и уважението, с които Б. Пенкова се отнася към своите учители, както и стремежът ѝ те да получат достойно признание за своите научни постижения. Заедно с М. Сантова, И. Станоева и М. Иванова тя е един от съставителите на сборника „От Честния пояс на Богородица до коланчето за рожба. Изследвания по изкуствознание и културна антропология в чест на проф. Елка Бакалова“ (София, 2010). Автор е на редица статии по повод юбилейни годишнини и редовен участник в юбилейни сборници, посветени на колеги от България и от чужбина.

Както е модерно да се казва сега, Б. Пенкова добре работи в екип и най-значителните ѝ публикации се намират в такива колективни трудове като „Стенописите на Роженския манастир“ (София, 1993), където тя е съавтор с Г. Геров и Р. Божинов, и „Корпус на стенописите от XVII век в България“ (София, 2012) в съавторство с А. Кулумджиев, Г. Геров, Е. Бакалова, И. Ванев, И. Гергова, М. Кулумджиева, Ц. Кунева, Ю. Бойчева.

Б. Пенкова е участник и ръководител на редица научни проекти в областта на

описването и опазването на българското културно наследство. Един от тях – „Корпус на стенописите от XVII век в България“ – се състоеше от пет етапа и с кратки прекъсвания във финансирането продължи почти две десетилетия от 1993 до 2012 г., когато резултатите от дългото заснемане и проучване на църквите и стенописите бяха публикувани в споменатия по-горе внушителен том. И след тази проектна Голгота миналата година Б. Пенкова се захвана с друг мащабен проект: „Пътищата на балканските зографи и поствизантийското художествено наследство в България“. Не се съмнявам, че и той ще завърши с впечатляващи резултати благодарение на упоритостта и трудолюбието ѝ, както и на таланта ѝ да общува с младите хора.

Младите хора, студентите и докторантите на Б. Пенкова заемат особено място в нейния живот. Тя общува с тях не само формално – по време на лекциите си в Националната художествена академия, но и неформално – на изложба, на кафе, на посещение в някои от средновековните български манастири и църкви. Тук не мога да не кажа, че Б. Пенкова е прекрасен гид и нейните лекции за стенописите в Роженския и в Драгалевския манастир, за църквите „Св. Петър и Павел“ и „Св. 40 мъченици“ във Велико Търново, за стенописите в арбанашките църкви и, разбира се, в Бояна, са интересни, живи и никога не се повтарят. Като добра приятелка и колежка тя никога не отказва да участва с такива беседи и в нашите филологически медиевистични сбирки и летни школи и запознава студентите и докторантите ни с историята на средновековното българско изкуство. Б. Пенкова е автор и на електронни дистанционни курсове, като единият от тях – „Българско средновековно изкуство и литература – пътища на взаим-

ное действие“, беше разработен по проекта e-mediaevalia (Електронни ресурси за дистанционно обучение по медиевистика) и изследва връзката между словото и образа в средновековната българска култура. Но не само това са начините, по които Б. Пенкова общува с младите хора. Тя използва и социалните мрежи, като специално подбира и публикува изображения-задачи от историята на европейското ренесансово изкуство или от българската средновековна и възрожденска живопис. Много от студентите и докторантите си тя поддържа контакти години след завършването им и ги подкрепя в техния професионален и житейски път. Те са чести гости в скромния ѝ дом и редовно се събират на традиционното ѝ Коледно парти, за което тя се готви с дни и грижливо обмисля менюто, защото е изключителен кулинар. Не бих казала обаче, че отношението ѝ към тях е майчинско – по-скоро тя е строгата и справедлива учителка, която изисква много, но и се раздава на онези, които се стремят към собственото си усъвършенстване и израстване. Няма и снизходителност в това общуване – срещат се равни с равни, просто някои знаят и могат повече, а другите имат желание да се научат. И ако нещо съм научила от собствен опит, то е да разпознавам безпогрешно истинския учител, а Б. Пенкова е точно това. Затова въпреки че патия ѝ характер студентите я харесват и обичат, както и ние, нейните приятели и колеги.

А тя има приятели навсякъде по света и поддържа активни професионални контакти с широк кръг колеги медиевисти. Някои от тях са и мои приятели и от общуването си с тях знам с какъв висок престиж се ползват професионалните изяви на Б. Пенкова в страната и в чужбина и колко ценена е нейната професионална експертиза.

И накрая, нещо съвсем лично – въпреки силните си и ярки изяви, острия си език и ум Бисерка Пенкова е нежна душа, която обича красивото, съчувства на болните и онеправданите, прекрасно

общува с децата и животните – и това я прави една от най-скъпите ми приятелки.

Да си ни жива и здрава, Бисерке, това са само първите 60 години от нашия живот! На многая лета!

*Анна-Мария Тотоманова,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“*